

Korenine Kulturnega društva Možnar Koroška Bela

Če človek prebira etnološko literaturo (v mislih imam zlasti knjigo *Praznično leto Slovencev* Nika Kureta), zasledi vas Koroška Bela v zvezi z dvema starima običajema. Na Koroški Beli so poznali svojevrsten pokop pusta, znani pa so bili tudi po vleki ploha. Streljanja z možnarji na Koroški Beli pa Kuret posebej ne omenja. Zato uvodoma nekaj besed o teh dveh starih običajih. Kuret ugotavlja, da ploh vozijo v mnogih krajih. Na Koroški Beli se je to zgodilo, če se predpust (med božičem in pustom) ni poročilo nobeno dekle. Pred drugo svetovno vojno so fantje vsej vasi navkljub posekali najlepšo »brino« (smreko) v srenjskem gozdu. Smreko so obelili »ošpacali« in ji pustili le vrh, ki so ga lepo okrasili, prav tako tudi konja in voz. V večini primerov pa je bil namesto konja vprežen najstarejši fant na vasi. Voz je bil potreben samo na prvem koncu, saj se je ploh vlekel po tleh. Vaške fante, ki so ploh vlekli, je spremljal harmonikar. Sredi vasi so ploh »šrangala« dekleta. Prepreko so postavila iz robcev, pred njo pa postavila mizico in predstavljala ženska opravila. Fantje so morali opraviti določene naloge in manj, kot so jih opravili, večja je bila odkupnina za »šrango«. Ploh so na Koroški Beli zadnjič vlekli leta 2009.

*Vlečenje ploha na Koroški Beli leta 1970
(hrani France Zavelcina)*

Na Koroški Beli je bil znan tudi pokop pusta. Na pustno soboto so pusta »nabasali«. V staro moško obleko so natlačili seno ali slamo in ga posadili za šank v vaško gostilno, kjer je sedel do pustnega torka. Na pepelnično sredo so pusta nosili po vasi in ga proti večeru zažgali.

Decembra leta 2001 se je pojavila ideja o ustanovitvi kulturnega društva, ki bi se ukvarjalo z obujanjem in ohranjanjem starih običajev. 26. januarja 2002 je bil sprejet Statut Kulturnega društva Možnar Koroška Bela. Po statusu je to prostovoljno, nepridobitno interesno združenje ljubiteljev krajevne zgodovine in običajev, zlasti streljanja z možnarji ob prilikah krajevnih in drugih praznikov, ter ljudi, ki s tovrstno dejavnostjo simpatizirajo. Društvo ima trenutno 35 članov in 11 možnarjev. Naloge društva so: zbiranje gradiva, povezanega z lokalno zgodovino; razstavljanje zbranega materiala, streljanje z možnarji ob prireditvah in krajevnih praznikih, organizacija srečanj, izletov in prireditev; zbiranje zgodovinskega gradiva, povezanega z možnarji. Glavna naloga je streljanje z možnarji na velikonočno nedeljo. Danes je ta prireditev tudi primerno urejena in prijavljena na zato pristojnih organih.

Staremu običaju streljanja z možnarji je Niko Kuret v svojem *Prazničnem letu Slovencev* namenil nekaj strani. Pokanje je izraz moškega, še posebej fantovskega prazničnega veselja. Prvotni izvor pokanja pa je drugod. Vsakršen glasen trušč so nekdaj uporabljali za odganjanje zlih duhov. Ti so bili še zlasti nevarni ob prelomnih letnih dobah, ob prehodu zime v pomlad, nekdanjem novem letu. Nekdanja poganska verovanja so se prenesla na krščanske praznike. Na velikonočno nedeljo se tako strelja pri vstajenski procesiji, kar uprizarja pokanje skal ob Kristusovem vstajenju. Pokali so nekdaj zlasti na Štajerskem in Gorenjskem. Možnarji so se oglasili že na veliko soboto dopoldne, ko so odvezali zvonove, popoldne pa so oznanili blagoslavljanje velikonočnih jedi. Po novem liturgičnem redu se velikonočni zvonovi oglasijo šele zvečer, zato tudi streljanje čez dan ni več aktualno. Možnarji tako vabijo k vstajenski procesiji, ki jo po slovenskih krajih prirejajo različno. Na Koroški Beli se procesija začne na velikonočno nedeljo, ob šestih zjutraj. Prav tako se takrat strelja z možnarji, ki, kot je že povedano, oznanjajo Kristusovo vstajenje. Včasih se je pokanje začelo že ob polnoči. Ob vsakem udarcu ure je enkrat počilo. Po kratkem premoru so možnarji začeli oglušujoče pokati, kar je trajalo do šestih zjutraj. Ljudje so vstajali in začeli odhajati v cerkev na križev pot. Ali se je na podoben način pokalo tudi na Koroški Beli, nismo odkrili. Streljali so v obdobju med obema vojnama. Zadnjič so možnarji počili leta 1955. Leta 2002 smo v društvu ta star običaj pokanja z možnarji ponovno obudili. Nekdaj so streljali na velikonočno nedeljo in na semenj. Danes streljamo na velikonočno nedeljo in 1. maja.

Pa še nekaj besed o samem društvu. V enajstih letih obstoja društva smo si izdelali uniforme po vzoru iz starih fotografij. Dvakrat smo sodelovali s filharmoniki RTV Slovenija pri izvajanju Uverture 1812 Petra Iljiča Čajkovskega, v kateri smo uprizorili topove, in sicer ob 1000 obletnici prve omembe Bleda in ob otvoritvi viadukta Črni Kal. Poleg tega smo streljali še: na Erazmovih viteških dnevih v Predjami, pri otvoritvi vojaškega muzeja v Pivki, ob počastitvi krajevnega praznika. Sodelovali pa smo tudi z Gledališčem Toneta Čufarja Jesenice v gledališki igri Otok zakladov. Organizirali smo prireditev Večer na vasi, prireditve za otroke in vsakoletno smučarsko tekmo Stamarski pokal, ki se odvija vse od leta 1960. Organizirali smo še vaško nogometno tekmo Reber – Zagrabn. Zadnji dve leti pa smo začeli s kuhanjem oglja na tradicionalen način. Obuditi in raziskati pa želimo še veliko stvari.

Belski fantje pri streljanju z možnarji okoli leta 1938 (hrani Jože Kristan)